

УДК 070:004.9:316.77

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2025.2.12>**Валентина СТЕКОЛЬЩИКОВА**

кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент, завідувач кафедри журналістики та філології,
ПЗВО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика»,
Vagantsva@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2076-971X

Юрій БІДЗІЛЯ

доктор наук із соціальних комунікацій,
професор кафедри журналістики, декан філологічного факультету,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»,
bidzilja@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5134-3239

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ПЕРЕВІРКИ ФАКТІВ У ЦИФРОВІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ

Стрімкий розвиток цифрових технологій, зокрема автоматизованих систем штучного інтелекту (далі – ШІ), створює нові можливості для перевірки фактів у журналістській практиці, але водночас породжує виклики, пов'язані з етикою, об'єктивністю та прозорістю медіа. Актуальність дослідження зумовлена потребою адаптувати міжнародні інноваційні підходи щодо перевірки фактів до вітчизняного контексту з урахуванням особливостей цифрової інфраструктури та соціокультурного середовища. Метою статті є комплексний аналіз інноваційних методів фактчекінгу, що застосовується в цифровій журналістиці, з акцентом на їхню ефективність, виклики впровадження та практичну доцільність для українських редакцій. Методологічну основу становили загальнонаукові методи аналізу, порівняння та узагальнення. Здійснено контент-аналіз джерел, що дало змогу виокремити основні інструменти, які застосовуються провідними світовими медіа, та оцінити їхню відповідність українському контексту. У процесі дослідження визначено переваги та обмеження цифрових технологій перевірки фактів, зокрема застосування ШІ-алгоритмів, автоматизованих платформ і баз даних. З'ясовано, що ефективне впровадження інновацій у сфері фактчекінгу можливе лише за умови поєднання технологічних рішень із розвитком професійних стандартів, навчанням журналістів та етичним супроводом процесів автоматизації. Особливу увагу приділено потребі створення локалізованих баз знань та розвитку національної мережі співпраці між фактчекерами, редакціями та ІТ-спільнотами. Запропоновано низку практичних рекомендацій для вдосконалення цифрового фактчекінгу в Україні, що передбачають технологічну інтеграцію, модернізацію етичних протоколів, розвиток прозорих механізмів звітності та формування стійкої інфраструктури довіри між медіа та аудиторією. Наукова новизна роботи полягає в систематизації сучасних інноваційних методів перевірки фактів у цифрових медіа та обґрунтуванні перспектив їхньої адаптації до українських реалій. Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричним тестуванням запропонованих рішень у діяльності українських медіаорганізацій та розширенням міждисциплінарної співпраці у сфері цифрової журналістики.

Ключові слова: автоматизований фактчекінг, цифрове медіасередовище, етичні стандарти, дезінформація, журналістська відповідальність, штучний інтелект, алгоритмічна прозорість.

Valentyna Stiekolshchykova, Yuriy Bidzilya. INNOVATIVE FACT-CHECKING METHODS IN DIGITAL JOURNALISM

The rapid development of digital technologies, in particular automated artificial intelligence systems, creates new opportunities for fact-checking in journalistic practice, but at the same time raises challenges related to ethics, reliability and transparency of the media. The relevance of the study is due to the need to adapt international innovative approaches to fact-checking to the domestic context, taking into account the peculiarities of the digital infrastructure and socio-cultural environment. The purpose of the article is a comprehensive analysis of innovative fact-checking methods used in digital journalism, with an emphasis on their effectiveness, implementation challenges and practical feasibility for Ukrainian editorial offices. The methodological basis was general scientific methods of analysis, comparison and generalization. A content analysis of sources was conducted, which allowed us to identify key tools used by leading world media and assess their relevance to the Ukrainian context. The study identified the advantages and limitations of digital fact-checking technologies, in particular the use of AI algorithms, automated platforms and databases. It was established that effective implementation of innovations in the field of fact-checking is possible only if technological solutions are combined with the development of professional standards, training of journalists and ethical support of automation processes. Particular attention is paid to the need to create localized knowledge bases and develop a national network of cooperation between fact-checkers, editorial offices and IT communities. A number of practical recommendations are proposed for improving digital fact-checking in Ukraine,

which include technological integration, modernization of ethical protocols, development of transparent reporting mechanisms and formation of a stable infrastructure of trust between the media and the audience. The scientific novelty of the work lies in the systematization of modern innovative methods of fact-checking in digital media and substantiation of the prospects for their adaptation to Ukrainian realities. Prospects for further research are related to empirical testing of the proposed solutions in the activities of Ukrainian media organizations and the expansion of interdisciplinary cooperation in the field of digital journalism.

Key words: *automated fact-checking, digital media environment, ethical standards, disinformation, journalistic responsibility, artificial intelligence, algorithmic transparency.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У цифрову епоху журналістика зазнає стрімких трансформацій під впливом новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Особливої гостроти набуває проблема поширення неперевіреної інформації, маніпулятивних наративів та дезінформаційних кампаній, що підривають довіру до медіа та формують викривлене сприйняття суспільно важливих подій. У відповідь на ці виклики перед журналістикою постає завдання не лише оперативного, але й об'єктивного інформування, що вимагає застосування інноваційних методів перевірки фактів.

Традиційні механізми фактчекінгу виявились неефективними в умовах гібридних інформаційних загроз, особливо під час воєнних конфліктів, інформаційних війн та цифрового терору. Журналісти, що працюють у таких умовах, дедалі активніше застосовують ШІ, технології OSINT (Open Source Intelligence) та цифрові інструменти для верифікації даних [10]. Сучасні дослідження підтверджують, що саме ці засоби гарантують оперативність, точність та масштабованість перевірки фактів [14, с. 3–4].

Водночас технологізація перевірки інформації зумовлює нові етичні та методологічні виклики. Застосування цифрових інструментів вимагає дотримання принципів журналістської етики та прав людини, що актуалізує потребу в узгодженні технічних можливостей і професійних стандартів. Окрім того, розвиток фактчекінгу є одним з основних критеріїв визначення авторитетності журналістики як соціального інституту.

З огляду на зазначене, дослідження інноваційних методів перевірки фактів у цифровій журналістиці є не лише актуальним, а й необхідним для формування сучасного професійного поля журналістики, здатного протистояти дезінформації та зміцнювати інформаційну безпеку. Особливого значення ця проблематика набуває в контексті міждисциплінарного поєднання журналістики, інформаційних технологій та етики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження інноваційних методів фактче-

кінгу в цифровій журналістиці відбувається на стику кількох галузей: медіаетики, інформаційних технологій, теорії журналістики та цифрових комунікацій. Передусім доцільно згадати праці, присвячені впливу цифровізації на журналістські стандарти. Зокрема, Ю. Бідзіля та Г. Гецько зосереджують увагу на трансформації професійних орієнтирів під впливом цифрових технологій, зазначаючи, що в нових умовах особливого значення набуває компетенція з перевірки об'єктивності джерел [1]. Автори наголошують на необхідності адаптації стандартів журналістики до цифрової доби, що є передумовою для розвитку інноваційних практик фактчекінгу.

Методи перевірки фактів аналізують Г. Йордан, В. Тарасюк та О. Лаврик [5]. Автори розглядають фактчекінг як інструмент, що визначає якість журналістського продукту, і підкреслюють ефективність застосування цифрових платформ для верифікації даних у контексті медіа воєнного часу. У цьому ж контексті П. Дворянин підкреслює, що стандарти журналістської діяльності потребують перегляду в умовах воєнного часу, коли оперативність подання інформації часто домінує над ретельною перевіркою фактів [3].

Інший важливий напрям охоплює застосування штучного інтелекту та OSINT у журналістській практиці. У цьому контексті К. Тесленко досліджує конкретні кейси використання ШІ для верифікації інформації, зокрема під час висвітлення збройних конфліктів, акцентуючи на практичному потенціалі інструментів автоматизованої перевірки фактів [10]. Штучний інтелект у ширшому контексті медіатехнологій розглядає О. Ситник, вказуючи на потенційні ризики алгоритмічної упередженості [9]. Критичний погляд на майбутнє журналістської довіри в умовах автоматизованої перевірки пропонує П. Джонсон (P. Johnson), піддаючи сумніву здатність ШІ повністю замінити людську експертизу [16].

Ще один аспект досліджень – це вивчення потреб користувачів щодо технологій перевірки фактів. Науковці Л. Дірікс (L. Dierickx) та К. Лінден (C. Lindén) демонструють, що впровадження інновацій у журналістиці має враховувати не лише ефективність інструмен-

тів, а й зворотний зв'язок із читачами [15]. Такий підхід дає змогу критично оцінити соціальну релевантність нових технологій.

У контексті фактчекінгу важливе значення має дослідження механізмів поширення дезінформації та виявлення її джерел. Класифікацію методологій ідентифікації фейків, зокрема за допомогою алгоритмічного аналізу джерел, пропонують О. Лозинська та співавтори [7]. Проте ці методики не завжди адаптовані до журналістської практики й залишаються переважно теоретичними. До проблематики фактчекінгу тематично дотичні праці В. Улибіна [11] та І. Фурси [12], які аналізують етичні аспекти журналістської діяльності та висвітлення прав людини українськими медіа в кризових умовах. Автори наголошують, що відповідальність журналіста за об'єктивність є важливою передумовою інтеграції фактчекінгових технологій у щоденну професійну практику. Дослідниця О. Чайкун вважає, що в умовах кризових ситуацій трансформується сама природа комунікації між засобами масової інформації (далі – ЗМІ) та аудиторією, що вимагає від журналістів гнучкіших і технічно підготовлених методів перевірки інформації [13].

Автори колективної монографії «Соціальні комунікації та медіа технології в контексті міждисциплінарних досліджень» слушно наголошують на важливості міждисциплінарного підходу до дослідження комунікаційних процесів, зокрема взаємодії журналістики, соціальних медіа та цифрових технологій [4]. Серед публікацій, присвячених підготовці фахівців, варто виокремити працю С. Гнатишин, яка досліджує роль блогосфери як середовища формування професійних навичок, зокрема фактчекінгу [2], колективну роботу українських науковців, що розглядають роль цифрових технологій у розвитку не лише журналістської практики, але й дослідницьких компетенцій [17].

Трансформації комунікативного середовища присвячена робота В. Корнеєва і Т. Сашук [6]. Автори аналізують зміни в структурі медіаполя під впливом цифрових трендів, наголошують на важливості адаптації журналістики до нових комунікативних форматів функціонування в умовах трансформації традиційних і новітніх медіа, розглядають специфіку побудови та розвитку комунікаційних середовищ за умови зростання значущості регіональних медіа.

Переконливим прикладом синтезу інноваційності та критичного підходу є праця Х. Сіксто-Гарсія (J. Sixto-García) та Х. Лопес-Гарсія (X. López-García), у якій розглянуто процеси

внутрішньої інновації в журналістиці як відповідь на кризу довіри до ЗМІ [18]. Автори акцентують на необхідності впровадження інновацій не лише як технічного інструменту, а і як складника переосмислення ціннісної парадигми сучасної журналістики.

Проте, попри наявність численних досліджень, окремі аспекти проблеми залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, потребують додаткової уваги питання інтеграції фактчекінгових алгоритмів у щоденну журналістську практику в Україні. Наявні розробки переважно мають або оглядовий характер, або зосереджуються на окремих технологіях без розкриття їхнього взаємозв'язку з професійними стандартами. До того ж недостатньо досліджено, як інноваційні методи впливають на довіру аудиторії до медіа в довгостроковій перспективі.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою цієї статті є комплексне дослідження інноваційних методів перевірки фактів у цифровій журналістиці з урахуванням трансформації медійного середовища, зростання ролі штучного інтелекту, потреби дотримання журналістських стандартів та етичних принципів в умовах гібридних інформаційних загроз. Для досягнення поставленої мети сформульовано такі завдання:

дослідити типологію сучасних інноваційних методів фактчекінгу, що застосовуються в цифровій журналістиці;

проаналізувати переваги та ризики використання зазначених методів у контексті їхньої відповідності журналістським стандартам, з урахуванням викликів етики, довіри аудиторії та впливу на якість контенту;

виокремити основні напрями вдосконалення механізмів перевірки фактів у цифрових медіа та сформулювати практичні рекомендації щодо інтеграції ефективних інноваційних технологій в українську журналістську практику з урахуванням міжнародного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній цифровій журналістиці сформувалася низка інноваційних підходів до перевірки фактів, що ґрунтуються на застосуванні новітніх технологій та мережевих можливостей. Традиційний ручний фактчекінг за участі редакторів-експертів доповнюється автоматизованими системами, здатними оперативно обробляти великі масиви даних. Дослідники виокремлюють два основних підходи: мануальний (за участю фахівців) та автоматизований (застосування алгоритмів ШІ) для виявлення неправдивої інформації [7, с. 58-60]. Інноваційні методи фактчекінгу тягнуть саме до автоматизованого під-

ходу, інтегруючи технології ШІ, інструменти OSINT та колективну обробку даних. Це дає змогу журналістам ефективніше виявляти фейки, верифікувати джерела інформації та покращувати точність публікацій.

Застосування ШІ у фактчекінгу стало одним з основних трендів. Алгоритми обробки природної мови та машинного навчання можуть автоматично порівнювати твердження з наявними базами даних, виявляти текстові та візуальні аномалії та навіть прогнозувати ймовірність фейкової інформації [1, с. 206–207]. Наприклад, медіаорганізації експериментують із системами, що аналізують текст і метадані повідомлень для миттєвої перевірки їхньої об'єктивності. Важливо підкреслити, що інструменти ШІ розглядаються не як заміна журналістської діяльності, а як допоміжний засіб: за висновками західноєвропейських досліджень, такі технології мають функціонувати зі збереженням участі людини в процесі («human-in-the-loop») і забезпечувати прозорість та пояснюваність дій [15, с. 2–3]. Отже, автоматизований фактчекінг значно підвищує швидкість перевірки й частково розвантажує журналістів від однотипної стандартної роботи, даючи можливість зосередитися на аналітиці. Водночас упровадження ШІ вимагає контролю редакції, оскільки алгоритми можуть допускати похибки чи упередженість, що потребує ручного редагування.

Іншим інноваційним напрямом є OSINT-технології – розвідка на основі відкритих джерел. Журналісти дедалі активніше застосовують цифрові інструменти для пошуку та перевірки інформації у відкритому доступі: соціальних мережах, базах даних, реєстрах, картографічних сервісах тощо. За допомогою OSINT можна встановлювати геолокацію фото- та відеоматеріалів, перевіряти автентичність зображень через зворотний пошук, відстежувати першоджерела новини або допису. Зокрема, в умовах висвітлення воєнних конфліктів фактчекінгові методи набули особливої ваги: журналісти активно застосовують супутникові знімки, спеціалізовані інструменти для верифікації відеоконтенту (зокрема, InVid), а також цифрові бази даних, як-от Bellingcat's Digital Investigation Tools, для ретельного аналізу джерел та встановлення походження інформації [8; 10]. OSINT-методи характеризуються гнучкістю й дають змогу оперативно реагувати на інформаційні виклики, інтегруючи широке коло даних для верифікації фактів. Вони вже довели ефективність у боротьбі з дезінформацією та фейками в режимі реального часу, особливо в кризових ситуаціях [13, с. 100–101].

Окремо варто наголосити на алгоритмічних методах виявлення дезінформації. Вони передбачають аналіз великих даних та інформаційних потоків для виявлення прихованих закономірностей поширення фейків. Деякі дослідники пропонують класифікації методологій ідентифікації фейкових новин та їхніх джерел за допомогою штучних нейронних мереж, аналізу соціальних графів тощо [7, с. 58–60]. Такі алгоритми здатні автоматично визначати підозрілі повідомлення або облікові записи, що є джерелами фейків, ще до того, як інформація набуде широкого розголосу. Хоча ці технології демонструють значний потенціал (наприклад, методи глибокого навчання перевершують традиційні за точністю виявлення дезінформації), їхнє впровадження в практичну журналістику поки що обмежене. Значна частина таких рішень залишається на рівні експериментальних моделей у наукових лабораторіях і широко не інтегрована в редакційну практику через складність, вартість або відсутність фахівців відповідної кваліфікації.

До того ж у межах сучасного фактчекінгу активно розвивається напрям колективної та краудсорсингової перевірки фактів, що передбачає залучення широкого кола учасників – від міжредакційної взаємодії до активної участі самої аудиторії в процесі верифікації інформації. У міжнародній практиці виникають мережі фактчекерів та платформи, де журналісти різних видань обмінюються даними перевірки в оперативному режимі. Паралельно вдосконалюється культура взаємодії з аудиторією: спеціалізовані сервіси надають можливість читачам надсилати сумнівні твердження для перевірки або ознайомлюватися з фактчек-досьє на актуальні теми [15, с. 2–3].

У таблиці 1 узагальнено основні різновиди інноваційних методів фактчекінгу та їхні характеристики.

Представлена типологія відображає синтез технологічних та організаційних рішень, що нині застосовуються для гарантування об'єктивності журналістського контенту. Інноваційні методи фактчекінгу охоплюють технологічні рішення (ШІ, алгоритми, цифрові інструменти) та нові організаційні підходи (мережеву співпрацю, залучення аудиторії). Їхнє поєднання спрямоване на посилення здатності журналістики протистояти потоку дезінформації.

Упровадження інноваційних технологій перевірки фактів здатне істотно вплинути на дотримання журналістських стандартів, етичні засади професії, рівень довіри аудиторії та якість контенту. Однією з основних

Таблиця 1

Сучасні інноваційні методи перевірки фактів у цифровій журналістиці

Метод / технологія	Характеристика та призначення	Приклади реалізації
Автоматизований фактчекінг (ШІ-алгоритми)	Застосування штучного інтелекту для перевірки тверджень: алгоритми аналізують тексти, дані та метадані, зіставляючи їх із перевіреними джерелами. Підвищує швидкість і масштаб перевірки, знижує навантаження на журналістів	NLP-моделі для виявлення фейків; проекти на зразок Full Fact AI (автоматична перевірка фактів)
OSINT та цифрова розвідка	Розвідка з відкритих джерел: пошук і аналіз доступної інформації онлайн для верифікації фактів. Дає змогу встановити джерело контенту, перевірити автентичність фото / відео, відстежити маршрути поширення новини	InVid, WeVerify – верифікація відео; OSINT-технології (Bellingcat Tools); перевірка соцмереж (пошук першоджерела твітів тощо)
Алгоритмічне виявлення дезінформації	Застосування методів великих даних, машинного та глибокого навчання для автоматичного виявлення фейкових повідомлень і джерел дезінформації. Забезпечує проактивне виявлення потенційно неправдивого контенту	Нейромережі для детекції фейків (RNN, CNN); класифікатори для пошуку ботів і координованих мереж поширення дезінформації
Колективний (краудсорсинговий) фактчекінг	Спільна перевірка фактів через співпрацю журналістів між різними медіа та залучення аудиторії. Сприяє обміну даними та підвищує прозорість процесу, враховує суспільний запит на об'єктивність	CrossCheck (міжредакційний фактчек-проект); інтерактивні платформи для читачів (надсилання на перевірку новин, коментування спростувань)

Джерело: сформовано авторами на основі даних [1, с. 206–207; 7, с. 59–60; 8; 10; 13, с. 100–101; 15, с. 2–3].

переваг є підвищення стандартів точності та об'єктивності, що безпосередньо пов'язано з дотриманням журналістських стандартів у цифровому середовищі. Сучасні інструменти перевірки фактів сприяють зміцненню принципів професійної етики, забезпечуючи верифікацію інформації до її публічного поширення. Автоматизовані системи здатні миттєво вивіряти інформацію з базами даних, що допомагає журналістам уникати фактичних помилок і перевіряти більше тверджень за одиницю часу [1, с. 206–207]. Отже, технології посилюють стандарт правдивості, полегшуючи перевірку фактів перед публікацією. Окрім того, цифрові платформи дають змогу документувати процес верифікації, підвищуючи прозорість роботи журналіста. Водночас надмірна залежність від автоматизованих алгоритмів може становити ризик для стандартів. Якщо журналіст сліпо довіряє результатам ШІ без належної перевірки, можливі випадки поширення помилково «підтвердженої» інформації, що порушує принцип правдивості.

Інноваційні фактчекінгові технології зумовлюють нові етичні виклики в журналістиці. З одного боку, їхнє застосування відповідає журналістським стандартам та етичним нормам щодо правдивості: ретельна перевірка запобігає поширенню дезінформації, захищаючи суспільні інтереси. Дослідники підкрес-

люють, що фактчекінг сьогодні є базовим інструментом забезпечення об'єктивності, сприяючи підвищенню стандартів етики та медіаграмотності в редакціях [5, с. 214–215]. Автоматизовані системи здатні запобігати етичним порушенням, своєчасно виявляючи сумнівний контент, зокрема маніпулятивні дані, і тим самим надаючи журналісту можливість уникнути ненавмисного поширення неправдивої інформації. З іншого боку, самі технології можуть стати джерелом етичних проблем.

Алгоритми ШІ інколи виявляють алгоритмічну упередженість, наприклад, тенденційно оцінюють інформацію залежно від тренувальних даних, що може викривлювати картину. До того ж надмірне покладавання на технічні засоби здатне послабити критичність журналіста: етично важливо, щоб він розумів принципи роботи інструмента й перевіряв його висновки. Науковець О. Ситник зауважує, що застосування ШІ в медіа порушує питання прозорості та етичної надійності, оскільки алгоритми не здатні нести моральну відповідальність за допущені помилки [9, с. 261–262]. Отже, етичні переваги впровадження ШІ полягають у зниженні рівня дезінформації та маніпуляцій у медіа завдяки поглибленому фактчекінгу, тоді як основними ризиками залишаються можливі упередження алгоритмів, їхня

непрозорість і розмиття меж відповідальності між людиною та машиною.

Інноваційні методи перевірки фактів можуть як підвищити, так і знизити рівень довіри суспільства до медіа. Активний фактчекінг у цифрових ЗМІ сприяє зростанню довіри: аудиторія бачить, що медіа дбають про правдивість контенту, спростовують фейки, тим самим зміцнюючи свою репутацію надійного джерела [5, с. 214–215]. Дослідження показують, що системна боротьба з дезінформацією через фактчекінг здатна зменшити кількість фейкових новин і маніпуляцій в інформаційному полі, що позитивно позначається на суспільній довірі [16, с. 1469–1471]. Окрім того, залучення аудиторії до фактчекінгу (через інтерактивні платформи, спільні проекти) робить публіку співучасником процесу встановлення істини, що додатково підвищує рівень довіри та медіаграмотності громадян.

Запровадження новітніх методів перевірки фактів безпосередньо впливає на якісні характеристики журналістського матеріалу. Перевагами тут є підвищення точності, глибини й збалансованості контенту. Журналісти, озброєні потужними інструментами фактчекінгу, можуть впевнено оперувати даними, наводити перевірені факти, оперативно виправляти неточності. Це сприяє підвищенню стандартів об'єктивності. Як наголошують українські дослідники сучасні технології допомагають журналістам досягати більшої точності, унеможливаючи поширення неперевіреної інформації [1, с. 206–207]. Автоматизація стандартних процесів перевірки розвантажує журналістів і дає їм змогу більше уваги приділити аналітиці й творчому опрацюванню теми, що теж покращує якість матеріалів. Водночас ризики охоплюють можливе спрощення контенту та зниження його різноманітності. Якщо редакції занадто стандартизують процес перевірки за допомогою одних і тих же алгоритмів, існує небезпека уніфікації подання інформації. Наприклад, надмірна автоматизація ризикує перетворити журналістику на просте відтворення «сухих» фактів, позбавлених глибини контексту, аналітичного мислення та людського виміру.

У таблиці 2 відображено, як інноваційні фактчекінгові методи корелюють із головними принципами журналістики – стандартами, етикою, довірою та якістю контенту.

Аналіз виявлених переваг та викликів дав змогу сформулювати низку рекомендацій для вдосконалення інноваційних механізмів фактчекінгу в українському медіасередовищі. Їхнє впровадження має забезпечити одно-

часну адаптацію передових технологій до національного контексту та збереження довіри аудиторії до професійної журналістики. Насамперед ідеться про інтеграцію автоматизованих систем перевірки фактів за участі редакцій та з чітким дотриманням стандартів етики. Досвід провідних медіа демонструє ефективність початкової фільтрації фейків за допомогою ШІ, однак остаточне рішення має ухвалювати журналіст із забезпеченням прозорості алгоритмів та подвійної перевірки результатів [14, с. 5–7; 16, с. 1475–1476].

Водночас для повноцінного впровадження інновацій необхідно інвестувати в розвиток цифрових компетентностей працівників ЗМІ. Освітні програми з фактчекінгу, розуміння принципів машинного навчання та етичного застосування технологій сприятимуть формуванню нової редакційної культури. Оновлення етичних протоколів повинно передбачати прозорість у використанні ШІ, відповідальність журналіста за результати перевірки, а також захист персональних даних [1, с. 209–210; 15, с. 1–2].

Попри наявні переваги інноваційних методів перевірки фактів, темпи їхнього впровадження в українських цифрових медіа залишаються вкрай нерівномірними, що зумовлює необхідність окремого аналізу перешкод інституційного та системного характеру. Практичний досвід редакцій свідчить, що навіть за наявності базових технічних передумов фактчекінг у багатьох випадках не трансформується в постійну редакційну практику. Це зумовлено, насамперед, комбінацією структурних, політичних та соціальних факторів.

По-перше, істотним стримувальним чинником є фінансові та ресурсні обмеження. Висока вартість розробки або придбання автоматизованих платформ, складність технічної підтримки інструментів ШІ, а також відсутність постійного фінансування програм навчання персоналу знижують можливості навіть провідних ЗМІ забезпечити систематичний фактчекінг. Для багатьох редакцій проекти перевірки фактів залишаються залежними від донорської допомоги або грантів, що не гарантує довгострокової стійкості. Крім того, низький рівень оплати праці аналітиків і журналістів-розслідувачів, які безпосередньо залучені до перевірки даних, спричиняє відтік кадрів до комерційно привабливіших секторів інформаційної аналітики.

По-друге, ускладнює запровадження інноваційного фактчекінгу наявний тиск на медіа та пов'язані з цим журналістські ризики. Фактчекери в Україні, як і в багатьох інших

Таблиця 2

Переваги та ризики інноваційних методів фактчекінгу в цифрових медіа

Аспект	Переваги (можливості)	Ризики (виклики)
Журналістські стандарти	підвищення точності та оперативності перевірки фактів завдяки автоматизації, зміцнення стандарту об'єктивності матеріалів; прозорість процесу: фіксація джерел і методів перевірки, що узгоджується з професійними нормами	залежність від алгоритмів може призводити до технічних помилок і порушення стандарту точності (поширення неперевіреної інформації через технічні перешкоди); зниження рівня контролю журналіста за процесом: автоматизація може вступати в конфлікт із принципом особистої відповідальності журналіста
Етика журналістики	запобігання неетичному поширенню чуток і фейків: технології сприяють фільтрації дезінформації, підтримуючи принцип правдивості; виявлення прихованих маніпуляцій (мови ворожнечі, пропаганди) за допомогою ШІ сприяє дотриманню етичних норм	алгоритмічна упередженість: ШІ може несвідомо дискримінувати або хибно інтерпретувати дані, порушуючи етичну нейтральність; непрозорість рішень: неясність роботи алгоритмів ускладнює етичну оцінку дій журналіста та розмиває межі відповідальності між людиною й технологією
Довіра аудиторії	більше довіри до медіа через систематичний фактчекінг: спростування фейків підвищує репутацію видання як надійного джерела; залучення аудиторії до перевірки (інтерактивні інструменти) формує спільноту однодумців, яка більше довіряє результатам перевірки	ризик втрати довіри в разі помилки алгоритму: технічні проблеми або хибний «вердикт» ШІ можуть спричинити погіршення репутації медіа серед аудиторії; скептичне ставлення частини аудиторії до автоматизації: без прозорого пояснення процесу перевірки користувачі можуть не довіряти «машинним» спростуванням більше, ніж людським
Якість контенту	покращення фактичної точності матеріалів, усунення помилок і неточностей перед публікацією; глибший аналіз: зекономлений час журналіст витрачає на дослідження теми, що підвищує інформативність та аналітичність контенту	можливе спрощення змісту: надмірна стандартизація перевірки може знизити різноманітність подання, контент стане однотипним та менш творчим; затримка з випуском новин: тривала перевірка кожного факту може сповільнити висвітлення подій, що впливає на конкурентність медіа в стрімкому новинному циклі

Джерело: сформовано авторами на основі даних [1, с. 206–207; 5, с. 214–215; 8; 9, с. 261–262; 10; 16, с. 1469–1471].

країнах, стикаються з опором з боку політичних гравців, бізнес-структур та організованих груп впливу, для яких викриття дезінформації є загрозою репутаційного чи економічного характеру. Такі умови призводять до прямих або опосередкованих спроб тиску на редакції, що можуть виявлятися як у формі судових переслідувань, так і в кампаніях із дискредитації в соцмережах. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах війни, коли журналісти, які здійснюють фактчекінг повідомлень про бойові дії або гуманітарну ситуацію, стають об'єктами як інформаційних атак, так і фізичних загроз. Це формує атмосферу тривалої психологічної напруги та сприяє самоцензурі.

По-третє, труднощі зумовлені зміною поведінкових моделей медіаспоживачів та алгоритмізацією поширення контенту. У значній частині аудиторії, особливо з низьким рівнем медіаграмотності, присутнє упереджене ставлення до перевірених фактів. Добросо-

вісний фактчекінг нерідко сприймається як політично заангажований або спрямований на формування певного світогляду. Цю тенденцію посилюють алгоритми соціальних мереж, які надають перевагу сенсаційним, емоційно забарвленим матеріалам, що підвищують залучення, навіть якщо вони є дезінформаційними. У таких умовах правдивий контент, зокрема спростування фейків, часто виявляється менш видимим та має обмежене охоплення. Це створює парадокс: ретельно перевірена інформація виявляється менш конкурентоспроможною порівняно з вірусним контентом сумнівного походження.

Комплекс зазначених перешкод демонструє, що ефективне впровадження інноваційних методів фактчекінгу потребує не лише технологічної модернізації, а й структурного реформування галузі. У перспективі кожен із зазначених напрямів (фінансова сталість, безпека журналістської діяльності, просування медіаграмотності та регулювання цифрових

платформ) має стати об'єктом окремих емпіричних досліджень. Їхні результати можуть слугувати основою для формування державної політики у сфері інформаційної безпеки, яка поєднуватиме підтримку фактчекінгу з гарантуванням свободи слова та редакційної незалежності.

З метою підвищення рівня довіри аудиторії важливо створити інфраструктуру прозорості: регулярні звіти про процес фактчекінгу, упровадження принципів незалежного аудиту тощо. Це не лише легітимізує діяльність редакцій, а й забезпечить обмін досвідом і технологіями. Сприяння міждисциплінарній співпраці між редакціями, IT-спеціалістами та аналітиками даних, зокрема у формі хакатонів чи грантових проєктів, відкриває нові можливості для розвитку локальних рішень у сфері медіатехнологій. Також актуальною є локалізація міжнародного досвіду, зокрема експерименти з блокчейн-технологіями для прозорого редагування контенту або створення україномовних баз даних перевірених фактів. Такий підхід забезпечить не лише технічну ефективність, а й культурну релевантність фактчекінгу.

Отже, інноваційні методи перевірки фактів повинні стати інтегрованою частиною редакційної політики, заснованої на професіоналізмі, етичних стандартах і довірі аудиторії. Інновації мають бути органічно інтегровані в культуру медіаорганізацій, а не залишатися лише технічним інструментом. У випадку України це набуває особливого значення з огляду на виклики воєнного часу: боротьба з дезінформацією вимагає від медіа не лише оперативності, але й глибокої відповідальності. Упровадження цих рекомендацій сприятиме не лише адаптації української журналістики до нових реалій, а і її утвердженню як сфери, здатної ефективно реагувати на глобальні виклики епохи цифрової комунікації.

Висновки. Дослідження засвідчило, що сучасна система фактчекінгу в українських цифрових медіа ще не є цілісною та впорядкованою: інтеграція інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту та автоматизованих платформ, залишається обмеженою й нерівномірною. Порівняно з міжнародним досвідом, де цифрові інструменти ефективно використовуються для автоматизованої первинної перевірки інформації з одночасним

збереженням редакційного контролю, вітчизняні медіа поки що лише частково адаптують такі підходи.

Аналіз переваг і ризиків інноваційних методів фактчекінгу вказує на необхідність балансу між технологічною ефективністю та дотриманням журналістських стандартів, зокрема в аспектах етики, прозорості й збереження довіри аудиторії. Водночас окреслено стратегічні напрями вдосконалення механізмів перевірки фактів, які передбачають як технічні, так і кадрові, організаційні та нормативні зміни. Зокрема, запропоновано розширити застосування пояснюваних алгоритмів, посилити підготовку журналістів у сфері цифрового фактчекінгу, оновити етичні кодекси з урахуванням роботи з автоматизованими системами, а також запровадити механізми зовнішньої верифікації, сертифікації та звітності. Важливим результатом стало обґрунтування комплексу рекомендацій для запровадження інновацій у фактчекінг, адаптованих до українських реалій. Вони охоплюють як технічні, так і організаційні та етичні аспекти, зокрема потребу в міждисциплінарній співпраці, локалізації глобальних практик та створенні національної мережі фактчекінгу.

Отримані результати мають прикладне значення для редакцій новинних платформ, аналітичних центрів, громадських організацій, які займаються моніторингом інформаційного простору, а також для освітніх установ, які готують майбутніх журналістів. Запропоновані підходи можуть бути застосовані для розробки внутрішніх редакційних протоколів, створення систем підготовки кадрів, а також формування державної політики з протидії дезінформації під час війни.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на оцінювання ефективності впровадження інновацій у конкретних медіаорганізаціях, аналіз соціального сприйняття автоматизованих фактчекінгових систем серед журналістів та аудиторії, а також на розроблення типових етичних протоколів взаємодії людини й алгоритму в журналістиці. Актуальним також є питання побудови національного корпусу фейкових наративів, особливо для навчального й моніторингового його використання. Усе це сприятиме системному розвитку фактчекінгу як важливого компонента стійкої інформаційної екосистеми в Україні.

Література:

1. Бідзіля Ю., Гецько Г. Вплив новітніх технологій на трансформацію професійних стандартів у журналістиці. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2025. Т. 36 (75). № 2. С. 205–213. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.2.2/31>

2. Гнатишин С. Блогосфера в системі професійної підготовки сучасних журналістів. *Communications and Communicative Technologies*. 2025. № 25. С. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.15421/292505>
3. Дворянин П. Розуміння стандарту: пошуки нових правил у журналістиці війни. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2024. Вип. 54–55. С. 43–57. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2024.54-55.12146>
4. Дрешпак В., Кодацька Н., Сенкевич Г., Чикаренко О., Ятчук О., Авраменко І., Павленко Є. Соціальні комунікації та медіатехнології у контексті міждисциплінарних досліджень: колективна монографія. Дніпро, 2023. 229 с. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/5776> (дата звернення: 14.06.2025).
5. Йордан Г. М., Тарасюк В. Ю., Лаврик О. В. Вплив фактчекінгу на якість інформації в епоху цифрової журналістики. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2025. Т. 36 (75). № 2. С. 214–222. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.2.2/32>.
6. Корнєєв В., Сашук Т. Комунікаційне середовище в умовах трансформації медіасистеми. *Вісник Книжкової палати*. 2025. № 2. С. 30–38. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.2\(343\).30-38](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.2(343).30-38)
7. Лозинська О., Висоцька В., Марків О., Назаркевич М. Аналіз методологій виявлення джерел дезінформації. *Herald of Khmelnytskyi National University. Technical sciences*. 2024. Т. 341. № 5. С. 57–64. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5732-2024-341-5-8>
8. Свистуха Д. Змінюється фокус, але не інтерес. Яка медіаприсутність України у світі – звіт BRAND UKRAINE. *Медіамейкер: вебсайт*. 2025. URL: <https://mediamaker.me/zminyuuyetsya-fokus-ale-ne-interes-ya-ka-mediaprysutnist-ukrayiny-u-sviti-zvit-brand-ukraine-16166/> (дата звернення: 14.06.2025).
9. Ситник О. Проблематика впровадження штучного інтелекту в сучасних ЗМІ та медіатехнологіях. *Український інформаційний простір*. 2023. № 2(12). С. 252–265. DOI: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(12\).2023.291187](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(12).2023.291187)
10. Тесленко К. Висвітлення збройних конфліктів у добу цифрових технологій: як журналісти використовують ІІІ, OSINT та інноваційні інструменти. *Національна спілка журналістів України: офіційний сайт*. 2025. URL: <https://nsju.org/navchannya/vysvitlennya-zbrojnyh-konfliktiv-u-dobu-czyfrovyyh-tehnologij-yak-zhurnalisty-vykorystovuyut-shi-osint-ta-innovacizjni-instrumenty/> (дата звернення: 15.06.2025).
11. Улибін В. Етичні аспекти роботи журналіста в умовах воєнного стану. *Інтегровані комунікації*. 2023. № 1 (15). С. 95–103. DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.1512>
12. Фурса І. Висвітлення прав людини в українських медіа: тенденції та проблеми. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. Т. 35 (74). № 6. С. 259–264. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.6/41>
13. Чайкун О. Медіа в умовах кризових ситуацій: трансформація комунікативної взаємодії з аудиторіями. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія*. 2024. Вип. 4 (14). С. 92–107. DOI: <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.4.16>
14. Cazzamatta R., Sarisakaloğlu A. Mapping Global Emerging Scholarly Research and Practices of AI-supported Fact-Checking Tools in Journalism. *Journalism Practice*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1080/17512786.2025.2463470>
15. Dierickx L., Lindén C. Journalism and fact-checking technologies: Understanding user needs. *Communication+ I*. 2023. Vol. 10. № 1. P. 1–28. DOI: <https://doi.org/10.7275/cpo.1879>
16. Johnson P. A case of claims and facts: Automated fact-checking the future of journalism's authority. *Digital Journalism*. 2024. Vol. 12. № 10. P. 1461–1484. DOI: <https://doi.org/10.1080/21670811.2023.2174564>
17. Oliinyk I., Bidzilya Yu., Solomin Ye., Shapovalova H., Hetsko H. The Role of Digital Technologies in Building Research Competencies of Future Doctors of Philosophy. *The Journal of Education, Culture, and Society*. 2023. Vol. 14. № 2. P. 268–284. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2023.2.268.284>
18. Sixto-García J., López-García X. Innovative innovation in journalism. *Journalism*. 2025. Vol. 26. № 1. P. 65–88. DOI: <https://doi.org/10.1177/14648849231219359>